

Krátká historie misálu Jana XXIII

První část: od sakramentářů k misálu Pia V.

Sakramentáře

Římský misál je výsledkem dlouhého, pomalého a trvalého vývoje. Na začátku nebyly pevně určeny ani texty modliteb ani čtení. To se stalo, pokud už tomu (ve většině případů) tak nebylo, za času papeže svatého Řehoře Velikého (590-604). Ovšem neexistovala sbírka, sborník, který by zahrnoval všechny texty sloužící ke Mši svaté. **Lekcionáře** obsahovaly čtení. **Antifonáře** zpěv. **Sakramentáře** pak části recitované nebo zpívané knězem. Teprve na začátku desátého století se z těchto různých sborníků zformoval kompletní **misál**.

Mezi sakramentáři, jež se nám uchovaly, se vyznačují zvláště sakramentář leoniánský (=Lvův, názvy dány podle význačného papeže doby, v níž vznikal), obvykle zvaný **Leonianum** (5. stol.) a podobně názvem: **Gelasianum** (6. stol.) a **Gregorianum** (=Řehořův, 7.-8. stol.). Protože v oblasti dnešní Francie (Galie) rychle rostlo množství různých variant liturgie (dle oblasti nazývané galikánská), požádal Karel Veliký o zaslání modelového misálu papeže Adriána I. (772-795) a ten mu poslal právě posledně jmenované Gregorianum. Tento manuskript byl mnohokrát opakovaně opisován, ale protože neobsahoval některé mešní formuláře, jež bylo obvyklé sloužit v Galii, byly tyto přidány a brzo vytvořily jednotný korpus s původní římskou liturgií. Takto opravená římská kniha se stala oficiálním sakramentářem karolínské říše a - kuriosně - nakonec dospěla až do Říma a tam nahradila původně vyslaný gregoriánský sakramentář (odborný název – recepcce franko-galských prvků).

Misál

Kolem 10. století, v důsledku rostoucího počtu mešních formulářů, se tudíž začalo se shromažďováním všech sbírek textů patřících ke Mši svaté do jediné knihy: vznikl **misál**, který se šířil v průběhu 13. a 14. století. Mezi nimi je třeba vyzdvihnout **Misál římské kurie**, který ve 13. století upřesnil rubriky a přijal velký počet mší pro svátky svatých. Tento misál přijali za svůj františkáni, pak i augustiniáni, servité a další, a rozšířili jej na celém území západního (latinského) křesťanstva.

V Miláně roku 1474 dochází prvně k tisku **Ordo missalis secundum consuetudinem Romanæ curiæ** (Mešní řád podle zvyku římské kurie). Podle tohoto základního vydání jich pak bylo vytištěno mnoho dalších. Avšak tento Misál nebyl jediným, který byl v oběhu: existovaly početné jiné misály s velkým počtem variant obyčejů a svátků. Na druhé straně vznikala pod různými vlivy (špatné kopie, místní zbožnost – ne vždy zcela objasněná - a naukově mlhavá, zvláště pak v období předcházejícímu protestantismu) více či méně vážná porušení čistoty textu.

Povážlivý zmatek

Ještě polovinu století po vydání Misálu sv. Pia V. panoval na některých místech velký nepořádek. Tak o tom svědčí promluva sv. Vincence z Pauly k jeho kněžím dne 23. května 1659:

„Ach! Kdybyste byli viděli, nechci říci ošklivost, ale různost ceremonie Mše svaté před čtyřiceti lety, bylo by vám z toho hanba. Zdá se mi, že nebylo nic ošklivějšího na světě, než různé způsoby, jimiž se celebulovali: někteří začínali Mši modlitbou *Pater noster*, jiní vzali do rukou ornát a říkali *Introibo* (stupňové modlitby) a pak teprve ornát na sebe oblékli. (...)Byla to různost hodná slzí. Nu, buď Bůh požehnan za to, že ve své božské dobrotě ráčil tento velký nepořádek postupně uzdravit!“ - Stále bolestněji bylo cítit potřebu reformy, jež by znovu nastolila nenarušenost učení a jednotu liturgie.

Nutnost reformy

Na Tridentuském koncilu jmenovali otcové komisi, jež se měla zabývat liturgickými knihami. Protože tato komise svou práci nedokončila, přenesl koncil dne 4. prosince 1563 zodpovědnost za revizi na papeže Pia IV. Ten ustanovil komisi, ale byl to až jeho nástupce, který dovedl tuto snahu ke zdárnému konci, když dne 14. července 1570 publikoval revidovaný Římský misál.

Cílem svatého Pia V. nebylo vytvořit od základu novou liturgii, ale uvést Misál do jeho tradičního stavu – na základě **Misálu Římské kurie** – nicméně tak, aby reflektoval případné změny žádané okolnostmi. Tak, jak to poznamenává ve svých vzpomínkách (z r.1998) autor, jenž byl tehdy ještě kardinálem Ratzingerem: „Pius V. se spokojil s revizí Římského misálu, jenž byl v té době v užívání, jak se to normálně činí v historii, jež se vyvíjí. (...) Jednalo se o kontinuální proces růstu a očišťování bez zlomu. Pius V. nikdy nevytvořil „svůj“ misál. Udělal jen revizi stávajícího Misálu jako fázi dlouhého vývoje.“

Jednalo se tedy o to, aby tradicí předané texty byly dovedeny do co nejlepšího stavu, aby se upřesnily pravidla celebrace a konečně, aby byl Církvi svaté věnován praktický a nezpochybnitelný misál, který bude i ve všech bodech souhlasit s breviářem, který byl také návazně na koncil právě promulgován (1568), a to v duchu téže kontinuity.

Návrat k liturgické tradici

Aby dosáhl tohoto výsledku, jak to poznamenává svatý Pius V. v promulgační bule **Quo primum**, „považovali jsme za povinnost svěřit tuto práci lidem vyznačujícím se erudicí. Ti začali pečlivým srovnáváním všech textů podle originálu – starobylých z Naší vatikánské knihovny a jiných, opravených, bez porušení, jež byly shromážděny odevšad. Takto, poučení spisy Otců jakož i osvědčených autorů, kteří nám zanechali památku posvátných liturgických ustanovení, obnovili samotný Misál podle norem a ritu svatých Otců.“

Misál, který promulgoval svatý Pius V. - zcela zachovává tradiční prvky a rozdělení Misálu Římské kurie, tedy potlačil většinu nedávných inovací a zajistil jednotu ritu celebrování Mše svaté. Rubriky nového misálu se řídily rubrikami, jež očistil a systematizoval v roce 1502 Jan Burchard, papežský pontifikální ceremonář.

Misál publikovaný v r. 1570 byl v podstatě shodný s misálem užívaným od 13. století, který jen trochu upravil na začátku 14. století Klement V. Zásadní inovace svatého Pia V. spočívala v ustanovení rubrik, které redigoval již zmíněný Jan Burchard na začátku 16. století a v ustanovení závaznosti číst na konci Mše svaté úvod evangelia podle sv. Jana („poslední evangelium“).

Poznámka kardinála Josefa Ratzingera

Tehdejší kardinál Josef Ratzinger horlivě zamítl to, co sám nazývá „absurdní idea, že tridentský koncil a Pius V. by sami sepsali před 400 lety nějaký misál. (...) Chtěl bych učinit krátkou poznámku ohledně sporu o liturgii nazývanou tridentská. Neexistuje tridentská liturgie a až do roku 1965 by takové slovní spojení nikomu nic neřeklo. Tridentský koncil „neudělal“ liturgii. A ještě méně existuje, v pravém významu slova, misál Pia V. Misál vydaný v roce 1570 z nařízení Pia V. se jen v málo věcech liší od prvního tištěného vydání Římského misálu, které se objevilo právě sto let předtím. Při reformě Pia V. se v podstatě jednalo jediné o eliminaci překotného bujení pozdního středověku a vyloučení chyb vzniklých při častých opisech a vydáních. A tedy nakonec k předepsání závaznosti Misálu města Říma pro celou církev, protože ten nebyl těmito problematickými prvky prakticky dotčen.

Druhá část: od misálu Pia V.(1570) k misálu Jana XXIII.(1962)

Univerzální norma

Nejdůležitější inovací a nejzávažnějším důsledkem misálu Pia V. bylo opatření, jež vyjadřuje promulgační **bula Quo primum**: tato kniha se stala pro příště vzorovým exemplářem pro všechny místní církve a nesmělo se v ní již nic měnit. Pouze těm, kdo se mohli honosit mešními liturgickými zvyky staršími dvou set let, bylo povoleno zachovat svůj ritus.

To byl případ starobylých řeholních řádů, jež uchovaly neporušenou svou vlastní liturgii: cisterciáci, premonstráti, dominikáni, karmelitáni a další. Také to platilo pro některé diecéze: Trevír, Kolín, Lovaň, Braga, Lyon, Milán a několik kaplí v Toledu (ritus mozarabský)... Avšak pouze na posledních třech jmenovaných místech si svou vlastní liturgii ponechali, všichni ostatní se práva, jež jim bula Quo primum přiznávala, dobrovolně vzdali.

Úspěch misálu Pia V.

Misál z r.1570 v průběhu času vsutku dosáhl skvělého vítězství a z několika souběžných důvodů se prosadil téměř všude. Především byl přijat s radostí a uznáním, protože vyjasnil velice elegantním způsobem zmatenou a komplikovanou situaci. Dalším příznivým momentem bylo, že se tento misál objevil v době rozmachu knihtisku, což umožnilo jeho rychlé rozšíření do všech zemí s finančně malými náklady – většina místních církví, jež měla vlastní liturgii oprávněnou podle buly Pia V. existovat i dále, ustoupila před náklady, jež by představovalo vydání misálu třeba jen pro několik málo farností a přijala za svůj Římský misál, k němuž formou doplňkového svazku připojila místní zvyky.

Konečně Kongregace pro ritus, založená papežem Sixtem V. v roce 1588, zajistila Římskému misálu nezpochybnitelnou nadřazenost všemu jinému díky přesnosti oficiálních odpovědí, jež odstraňovaly veškeré pochybnosti nebo obtíže.

Minimální následné revize

V roce 1604 se objevilo nové revidované vydání tohoto misálu, které – kromě svátků svatých, kteří byli svatořečeni teprve v posledních letech - spočívalo v podstatě v návratu k tradici. Římská liturgie totiž používala s výjimkou četby perikop (tj. epištoly a evangelia) jako biblický základ text překladu nazývaný „Vetus Itala“, což je překlad předcházející překladu sv. Jeronýma („Vulgátě“). V roce 1592, v důsledku tridentského koncilu, byla promulgována revidovaná verze Vulgáty. A některé místní verze Římského misálu pak použily liturgické texty, jež byly ve shodě s touto verzí Vulgáty, nazývanou sixto-klementinská. Avšak právě Klement VIII. (1592-1605), který tuto edici Vulgáty schválil, nechal nicméně obnovit v římské liturgii tradiční text vycházející z Italy a zakázal na tom cokoli měnit!

V následujících časech papežové promulgovali nové mešní formuláře, jež odpovídaly na rostoucí úctu k některým aspektům zbožnosti (Nejsvětější Srdce, Neposkvrněné početí, Nanebevzetí...) a formuláře k novým světcům. Několik papežů (např. Urban VIII. či Pius X.) uvedly minimální změny do některých rubrik, většinou pro objasnění málo jasných míst, zamezení nekatolickému chápání, avšak vždy šlo o nepatrné zásahy.

Pius XII. revidoval v letech 1950-1956 obřady Svatého týdne. Úprava pravidel eucharistického postu (už nikoli od půlnoci, ale pouze tři hodiny před sv. přijímáním u laika, tentýž čas před započítím Mše svaté u kněze) umožnila rozšíření možnosti sloužení Mše svaté pouze dopoledne i na večerní Mše svaté.

Pius XII. také ustanovil komisi, jež měla revidovat rubriky misálu. Umřel však dříve, než tato dokončila svou práci. V roce 1960 to pak byl Jan XXIII., který schválil „Kodex rubrik“, který obsahoval jistá zjednodušení. Z této reformy vychází i dnes platný misál z roku 1962.

Cenné dědictví

Velice známý liturgik Joseph Gelineau napsal v roce 1964: „V průběhu více než jednoho tisíce let žilo křesťanstvo v podivuhodné stabilitě s ceremoniemi, jež známe i my - s latinou, gregoriánským chorálem, ritem udělování svátostí – a nemělo potřebu liturgické revoluce. Spokojilo se s adaptací detailů, jež vycházela povětšinou z vývoje umění. Liturgie se také vyvíjela směrem k jednotnosti, jejíž výhody jsou zjevné. Proč se dotýkat stavby, jež osvědčila svou solidnost a hodnotu?“

Právo na dědictví a povinnost předávání

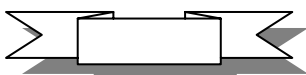
Jak se shodují dva moderní autoři proslulých jmen, misál nepodléhá kompetenci jedné, současné generace: „Liturgické texty, vyvrálé zkušeností celé Církve, jež se sama živí v průběhu staletí slovem Božím, jsou nositelem životodárné setby, vhodné k růstu křesťanského společenství (...) Respektovat Boží lid totiž znamená předávat mu živou zkušenost svatých, kteří žili v přátelství s Kristem. To je

dědictví, na něž má Boží lid právo“ (Max Thurian, „Kreativita a spontaneita v liturgii“, *Notitiæ* 141, duben 1968, str. 172).

Yves Congar ve stati „Autorita, iniciativa, spoluzodpovědnost“ (*La Maison Dieu* 97, 1/1969, str. 55) píše: „Konservativní charakter liturgie jí umožňuje zachovat a předat nedotčené hodnoty, jejichž důležitost může jedna epocha zapomenout, ale následující doba je šťastná, že je nalezne neporušené a zachované, aby z nich mohla opět žít. Kde bychom byli, kdyby liturgický konservatismus neodolal vkusu středověku, jenž vyústil do citové zbožnosti? Kdyby podlehl požadavkům individualismu, rozumářství a moralismu 18. století, kriticismu století devatenáctého, subjektivismu filosofie epochy modernismu? Díky liturgii nám bylo vše zachováno a předáno! Ach, nevystavujme se nebezpečí, že budeme (za šedesát let) vystaveni výčitce, že jsme promrhali posvátné dědictví katolického společenství v jednotě, jež se rozvíjí v pomalém toku času. Zachovejme si zdravé poznání, abychom se nedali unést vnější zjevností toho, co je aktuální, od reality, která nás přesahuje ve všech ohledech.“

Kvalifikovaný názor

Na závěr uveďme citát jednoho z žáků Otce Guérangera, který stál na počátku liturgického hnutí: Guy Oury nás varuje před pokušením měnit tento cenný a plody nesoucí Misál: „Je potřebná řádná dávka pomýlenosti a megalomanství, aby někdo se pokorně měl za schopného ukout liturgii lepší než tu, která se pomalu formovala po dvacet století katolické tradice“ („Les limites nécessaires de la créativité en liturgie“ –Nutné hranice kreativity v liturgii – *Notitiæ* 131-132, červen-červenec 1977, str.352).

Krátká historie mešního řádu

Od stupňových modliteb po Římský kánon

Srdcem misálu je mešní řád, jenž, pochopen a opakován, je povolán, aby formoval křesťanský lid. Proto je užitečné znát jeho historii a kořeny.

Stupňové modlitby

Modlitby osobní přípravy kněze představují bezpochyby nejmladší texty misálu. Žalm *Judica me* se objevuje v 11. století. Recitace *Confiteor* je dosvědčena ve století desátém. Ovšem modlitba *Aufer a nobis*, kterou se kněz modlí, když pak vystupuje k oltáři, je už v sakramentáři **leonianum** z 5. století. Modlitba *Oramus*, při níž líbá kněz oltář, je datována 11. stoletím, zatímco polibek oltáře sám je znám už ve století osmém. Zpěv *Introit* (v novém ritu = vstupní antifona), který uvádí věřící do Mše

svaté, je obsažen v sakramentáři *gelasianum* (6. stol.) a v *Ordo romanus I*. Podle názoru předních liturgiků se jedná s největší pravděpodobností o dílo Říma 6. století.

První část – mše katechumenů

Po přípravných modlitbách začíná „mše katechumenů“, nazývaná tak proto, že na počátku Církve, se této (a jen této) části účastnili i ti, kteří ještě nebyli pokřtěni (cca asi padesát let se nyní častěji užívá označení „bohoslužba slova“). Jedná se o povzbuzení víry a modlitebního ducha věřících, hlavně předčítáním úryvků Písma svatého.

Kyrie se objevuje jako římský zvyk (pravděpodobně dosti pozdní) v jednom kánonu koncilu ve Vaison v roce 529. V době volby papeže Řehoře Velikého, tj. na konci 6. století, je tato prosba v řečtině užívána již běžně

Gloria je zaznamenáno v 6. století jako součást papežské liturgie. Teprve v 11. století se stává součástí všech mší.

Dominus vobiscum jako pozdravení lidu je užíváno v Africe již za doby sv. Augustina. Následující modlitba se v římských liturgických dokumentech osmého století jednoduše nazývá *oratio* (=modlitba). Avšak v jednom románsko-karolínském dokumentu z 9. století je tato modlitba nazývána *collecta*. Gregoriánský sakramentář nám odhaluje původ tohoto jména, jež se váže k římskému „statio“ (shromáždění, jak překládá Schallerův misálek podtitul uvedený u mnoha Mší svatých - zvláště v postní dny). Římská církev se v ty dny „shromažďovala“ vždy u konkrétního kostela, kde se buď sloužilo nebo se průvodem společně přešlo do jiného, kde se pak slavila Mše svatá). Název *collecta* pak vystihuje ono „shromáždění se“, *statio* pak místo, kde se Mše svatá sloužila.

Čtení z Písma svatého a zpěv žalmů (komentované homilií celebranta) pocházejí ze synagogální bohoslužby a vždy tvořily podstatnou součást této první části Mše svaté. O tom, že stejnému průběhu byli důvěrně navyklí věřící odedávna, svědčí třeba úryvek z 202. promluvy sv. Augustina: „První čtení, jež jsme slyšeli, bylo ze Skutků apoštolských. Poté jsme zpívali žalm. Nato přišlo evangelní čtení, které nám ukázalo deset uzdravených malomocných.“

Používání dvou čtení, jednoho vzatého z listů a druhého z evangelia, považuje za tradiční již svatý Lev Veliký v 5. století.

Gregoriánský antifonář už obsahoval onen verš, který dnes nazýváme *graduale* (název samotný se však objevuje až na přelomu 8. a 9. století). *Aleluja* (alelujový verš před evangeliem) se zpívalo v Římě v době velikonoční už na počátku 6. století. Svatý Řehoř Veliký pak (na konci 6. století) ustanovil pravidlo, aby se aleluja zpívalo i o nedělích a svátcích.

Zpěv *Credo* po evangeliu vstoupil do germánsko-francké liturgie v 8. století a v 9. století byl přijat i liturgií římskou.

Ofertorium – obětování

Všechny modlitby, jež se vyskytují v ofertoriu misálu revidovaného sv. Piem V., jsou dosvědčeny v manuskriptech datovaných nejpozději devátým stoletím.

Modlitba *Suscipe, sancte Pater* (obětování chleba) je doložena v 8. století v sakramentáři svatého Remiho (někdy psáno i Remy) z Remeše (on sám, podle něž je sakramentář pojmenován, žil v 5. století a měl zásadní vliv na francouzské dějiny – právě v Remeši pokřtil o vánocích 496 franského krále Chlodvíka I.)

Modlitba při vlévání kapky vody do vína *Deus qui humanæ* je dosvědčena v 9. století v misálu germánských zemí.

Modlitba *Offerimus tibi, Domine* (obětování kalicha) se nachází v misálu opatství Saint-Gall z 9. století.

Také následující dvě modlitby nad dary jsou doloženy v 9. století: *In spiritu humilitatis* v sakramentáři amienském (z něj také máme modlitbu při okuřování darů *Incensum istud* a modlitbu při mytí rukou *Lavabo*) a *Veni, Sanctificator* v misálu ze Stow.

Modlitba na konci obětování *Suscipe, sancta Trinitas* je též dokumentována v 9. století uvedením v misálu opatství Saint-Armand.

Závěrečnou výzvu *Orate fratres* opět nacházíme v sakramentáři z Amiensu, tedy doloženou v 9. století.

Teprve ve 13. století však jsou tyto modlitby seřazeny v přesném pořádku, jak jej známe dnes, v Misálu římské kurie.

Římský kánon

je text přicházející k nám z křesťanských počátků. Odkud pochází, se přesně neví. Zcela nepochybně jej lze datovat (minimálně) do 4. - 5. století. V době, kdy v něm dva papežové - sv. Lev Veliký (440-461) a sv. Řehoř Veliký (590-604) učinili drobné úpravy, byl již dávno přijímán jako ustavený a neměnný text. Další úpravu udělal až Jan XXIII., když 13. listopadu 1962 vložil jméno sv. Josefa do seznamu svatých v *Communicantes*. Sedmdesát let předtím, navzdory žádosti podepsané šesti sty biskupy, to Lev XIII. z úcty k starobylosti kánonu ještě odmítl.

Máme tedy, poté, co se text kánonu vynořuje jako všeobecně přijímaný a nedotknutelný z času, konkrétní a jasné zprávy o drobných úpravách.

Sv. Lev Veliký (440-461) připojil k modlitbě *Supra quæ* (Přijmi ji jako oběť svého služebníka Ábela... Abraháma ... Melchizedecha...) slova „*sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*“ (svatou oběť, neposkvrněnou obětinu – či, podle nového: oběť svatou a neposkvrněnou), aby dal odpověď na útoky proti svatosti oběti Melchizedechovy.

Sv. Řehoř Veliký (590-604) pak v neklidné době stěhování národů vnesl drobnou vložku do *Hanc igitur* – „*Diesque nostros in tua pace disponas*“ (abys... dny naše ve svém pokoji spravoval).

Krom toho také máme zprávu, že papež Alexandr I., jenž spravoval sv. Církev v době císaře Hadriána, dal modlitbě před proměňováním úvodní slova *“Qui pridie quam pateretur”* (Jenž den před tím, než trpěl...). - Od tohoto papeže mimochodem také pochází nařízení, aby do vína se přimísila kapka vody na znamení, že náš Pán prolil na kříži krev a vodu (další výklad: víno jako znamení jeho božství, voda jeho lidství – je mystický, byť legální).

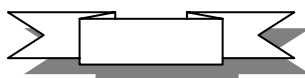
Jako poslední modlitba přibylo do kánonu *Memento* za zemřelé, které se objevuje v galikánském sakramentáři z Bobbia v 7. století.

Skutečností je, že autor díla *De sacramentis*, jež odborníci datují koncem 4. století a připisují jej svatému Ambroži či některému z jeho žáků, cituje větší část Římského kánonu v podobě nám známé a to jako přijatou formu Eucharistické modlitby.

Nejstarším *liturgickým* textem, který obsahuje Kánon je gelasiánský sakramentář z konce 6. století.

Takový je tedy v krátkosti onen rozměr času, z něž se vynořuje skvost a nepřekonatelná krása eucharistické tradice Západu, jíž je Římský kánon.

Na závěr citujme ještě z knihy významného francouzského teologa. P. Bernard Botte píše: „Kánon není inspirovaným textem, zajisté; ale vždy se s ním zacházelo se zvláštním respektem. Středověcí teologové se nepokoušeli jej uvést do souladu se svými náhledy. Vnímali jej jako to, co je dané tradicí a komentovali jej jako posvátný text. Tato úcta by mohla být považována za přehnanou, avšak co by se bývalo stalo, kdyby teologové texty Mše svaté použili jako kolbiště pro své učené spory? (...) Kánon je úctyhodný text, s nímž nelze nenuceně zacházet. Až na pár drobných úprav v 9. století zůstal nezměněn tak, jak jej nám zanechal svatý Řehoř na konci století šestého. Po více než třináct set let byl centrem eucharistické úcty západního křesťanstva. Teologové středověku jej ctili téměř se stejnou úctou jako posvátné texty a velmi dobře se střežili toho, aby do něj vnášeli vlastní myšlenky. Přijímali jej jako předanou danost, již nelze měnit.“ (Le mouvement liturgique – Témoignage et souvenirs, Desclée, 1973).

Krátká historie mešního řádu

Od Římského kánonu do propuštění (Ite missa est)

Ritus sv. přijímání a propuštění

Překročíme-li *Pater noster* a další až po *Agnus Dei*, které nejsou součástí kánonu, ale vždy s ním byly spojeny nám známým způsobem, dostáváme se ke třem tichým modlitbám, jimiž se kněz připravuje na svaté přijímání. (V novém ritu první z nich - změněna a zkrácena - se nyní říká nahlas po též

zkráceném *Libera nos* (Vysvobod' nás ode všeho zlého), druhé dvě, ochuzeny o závěrečnou doxologii - který s tebou žije a kraluje v jednotě Ducha svatého... - zůstaly, avšak na výběr - kněz se modlí jednu nebo druhou).

Tyto tři modlitby (*Domine Iesu Christe qui dixisti* - Pane Ježíši Kriste, který jsi řekl svým apoštolům..., *Domine Iesu Christe, Fili Dei vivi* - Pane Ježíši Kriste, Synu Boha živého... a *Perceptio Corporis tui* - Požití Těla tvého) vedle dalších figurují už v Misálu Římské kurie ze 13. století.

První ze dvou modliteb díkůvzdání při abluci - čištění kalicha po přijímání - (*Quod ore sumpsimus* - Čeho jsme ústy požili...) se nachází v sakramentáři leoniánském a druhá (*Corpus tuum - Necht' Tělo tvé...*) je jedno galikánské postcommunio (modlitba po přijímání) dosvědčené v sedmém století.

Ite missa est je původním závěrečným ritem Mše svaté. Je doložen jako součást papežské mše v osmém století. Požehnání pochází ze zvyku papeže žehnat asistenci, kolem níž procházel při návratu do sakristie. Na začátku 12. století se pak pozvolna žehnání rozšířilo i mezi kněze a františkánský misál uzákonil tento zvyk, když jej umístil mezi *Ite missa est* a modlitbu kněze *Placeat tibi, sancta Trinitas*. Byl to pak misál Pia V., který umístil požehnání až za modlitbu *Placeat*. Ten také učinil závazným poslední evangelium (Začátek evangelia svatého Jana), jež se objevilo jako modlitba díkůvzdání ve 13. století.

Plod kontinuálního vývoje

V předmluvě ke knize vynikajícího řezenského liturgika Msgr. Klause Gambera poznamenává (tehdejší) kardinál Ratzinger že tato liturgie je „plodem kontinuálního vývoje“, vycházející z „živého procesu růstu a vývoje (...), organického zrání toho, co je živé, v průběhu staletí.“ A tentýž v promluvě 24. října 1998 v témže duchu říká: „Pravověrná liturgie, tj., jež vyjadřuje pravou víru, nikdy není slepena podle pragmatických kritérií z různých ceremonií, jimiž by se mohlo disponovat pozitivistickým a libovolným způsobem.“

Různé názvy Mše svaté

Pro označení klasické Mše svaté se používají různé názvy: mše sv. Řehoře (případně gregoriánská mše), mše sv. Pia V., mše bl. Jana XXIII., tridentská mše svatá....

K porozumění těchto přídomků si nejprve uvědomme, že lidská řeč má svá pravidla a zvyky, které si často při jejich používání ani neuvědomujeme. Jedním nejčastějším z nich je řečnická figura nazývaná odborníky „metonymie“, kdy označíme jednu věc prostřednictvím věci jiné, která je s ní spojena (řekneme-li: vypil jsem skleničku, myslím tím samozřejmě tekutý obsah sklenice a nikoli samu skleněnou nádobku!).

Jediná Mše Krista a Církve

Mše svatá ve své podstatě není ani sv. Řehoře, ani sv. Pia V., ani bl. Jana XXIII. či tridentského koncilu. Je vždy a všude Mší Kristovou a jeho Církve. To, co lze přiřadit sv. Řehoři, sv. Piu atd., je misál, podle něhož je sloužena. Znovu však je třeba zdůraznit, že sv. Řehoř není ani jediným, ba dokonce ani hlavním redaktorem tohoto misálu, je jednoduše ten, kdo jej z autority mu Kristem svěšené schválil. Když tedy Svatý Otec Benedikt XVI. ve svém motu proprio *Summorum Pontificum*

hovoří o „Římském misálu schváleném bl. Janem XXIII.“, hovoří ve skutečnosti současně o „Římském misálu schváleném sv. Piem V“. Misál Jana XXIII. prostě totiž je misál sv. Pia V. - jen s některými svátky svatých navíc a jasnějšími a jednoduššími rubrikami. Kněz, který nemá k dispozici nové vydání misálu z roku 1962, může bez jakýchkoli problémů sloužit z misálu třeba až z roku 1570. A kdyby mu byl nabídnut Misál Římské kurie ze 13. století, po chvilce krátké orientace by ještě i z něj mohl bez obtíží sloužit. Ba, kdyby současník papeže sv. Řehoře z konce 6. století se účastnil dnes slavnostní Mše svaté, po pár slovech vysvětlení by nebyl nijak dezorientován a cítil by se zcela doma. Jaká kontinuita! Jaké vpravdě katolické společenství!

Historická kontinuita liturgie

Tím totiž, co charakterizuje římskou liturgii, je její historická kontinuita. Když jsou věřící přítomni slavení svátků, jako je Narození Páně, Zjevení Páně, Popeleční středa, Květná neděle, Velikonoční vigilie, svatodušní svátky podle misálu bl. Jana XXIII., jsou přeneseni současně i o více než tisíc let nazpět a znovuprožívají to, čím žili i jejich otcové ve víře. Jsou s nimi v římských basilikách, v chrámech staré Galie, Anglie a Irska. Užívají přitom stejná slova, stejná gesta, konají tytéž úkony.

Nacházejí se po boku svatého Lva Velikého, svatého Ambrože, svatého Řehoře Velikého, svatého Dominika a Františka, svaté Kateřiny Sienské, svatého Tomáše Mora, svaté Terezie z Avily, svatého faráře arského Jana Maria Vianney a jsou i se svatým Václavem na Levém Hradci, se svatou Anežkou v jejím klášteře, se svatým Janem Nepomuckým, Janem Sarkandrem, Janem Nepomuckým Neumannem, svatou Zdislavou... Ti všichni znali a praktikovali v podstatě totožnou liturgii.

Romano Guardini v knize „Mše“ píše: „Tyto staré modlitby nejsou výsledkem osobní zbožnosti jednotlivce, ale vycházejí z vědomí společenství, přesněji Církve. Jsou to modlitby v pravém slova smyslu vysoce oficiální; vyplývají z officia - z úřadu, ze služby. Vyznačují se římskou jasností a objektivitou. A to do té míry, že nám, lidem jiné doby a jiného světa, připadají studené, neosobní, snad až málo zbožné. Kdybychom však takto smýšleli, velice bychom se mýlili, neboť tyto modlitby jsou naplněny silnou a hlubokou zbožností“ (La Messe, 1965).

Učme se tedy milovat liturgii, která nám umožňuje prožívat naši katolicitu i v horizontu časovém - spojuje nás se všemi generacemi našich předků. A která nám poskytuje kotviště nadčasovosti uprostřed zmatků dnešní doby, jako je poskytovala a bude poskytovat i v dobách jiných, kdy se vzrývá lidská pýcha a chce poučovat Pána Boha, jak se má nechat ctít.